آغاز فصل جدید اقتصاد از امروز

افزایش اعتبار کالابرگ برای بقیه مشمولان در دستور کار دولت

وزیر امور اقتصادی و دارایی ضمن اعلام اینکه افزایش میزان اعتبار و دامنه مشمولان کالابرگ در دستور کار دولت است، گفت: تصور عمومی این بود که در شرایط جنگی، اقتصاد ایران با ابر تورم مواجه خواهد شد که خوشبختانه چنین اتفاقی رخ نداد و از امروز فصل جدیدی را با محوریت ثبات و پیش‌بینی‌پذیری اقتصاد آغاز کرده‌ایم. علی مدنی‌زاده دیروز (سه‌شنبه) در مراسم افتتاحیه هجدهمین نمایشگاه نظام مالی (افکس ۲۰۲۶) با اشاره به شرایط اقتصادی کشور در سال ۱۴۰۴ اظهار کرد: این سال با دو اتفاق مهم همراه بود و دولت در شرایطی که احتمال بروز تبعات اقتصادی ناشی از جنگ وجود داشت، برنامه‌های خود را با در نظر گرفتن این شرایط پیش برد. وی با بیان اینکه تصور عمومی این بود که در شرایط جنگی، اقتصاد ایران با ابر تورم مواجه خواهد شد، افزود: خوشبختانه چنین اتفاقی رخ نداد و توانستیم از بروز این وضعیت جلوگیری کنیم.

■ آغاز فصل جدید در اقتصاد با محوریت ثبات و پیش‌بینی‌پذیری

وزیر اقتصاد با اشاره به ضرورت بازگرداندن ثبات به اقتصاد کشور ادامه داد: از امروز فصل جدیدی را با محوریت ثبات و پیش‌بینی‌پذیری اقتصاد آغاز کرده‌ایم. نخستین اولویت ما بازگرداندن ثبات به اقتصاد بود؛ موضوعی که تحقق آن مستلزم پایداری در سیاستگذاری‌های دولت است. مدنی‌زاده با تأکید بر ضرورت اصلاح سیاست‌های پولی و نظام بانکی تصریح کرد: برای ایجاد ثبات اقتصادی باید اصلاحاتی در سیاست‌های پولی و نظام بانکی صورت بگیرد تا از رشد بی‌رویه نقدینگی جلوگیری و زمینه کنترل تورم جلوگیری شود.

■ ثبات و پیش‌بینی‌پذیری بازار ارز از دیگر الزامات ثبات اقتصادی

وی همچنین ثبات و پیش‌بینی‌پذیری بازار ارز را از دیگر الزامات ثبات اقتصادی دانست و اظهار کرد: بخشی از اصلاحاتی که در حوزه ارز انجام شده نیز با همین رویکرد و با هدف افزایش ثبات و پیش‌بینی‌پذیری در اقتصاد صورت گرفته است.

■ افزایش اعتبار کالابرگ برای بقیه مشمولان در دستور کار دولت

در ادامه وزیر اقتصاد در حاشیه این نمایشگاه در جمع خبرنگاران با اشاره به محدودیت‌های مالی دولت برای حمایت از معیشت خانوارها اعلام کرد که افزایش اعتبار کالابرگ برای اقشار محروم‌تر آغاز شده و در صورت افزایش منابع مالی، میزان اعتبار و دامنه مشمولان این طرح گسترش خواهد یافت. مدنی‌زاده اظهار کرد: یکی از محورهای برنامه‌های دولت در شرایط فعلی، حمایت از معیشت خانوارهاست. با وجود محدودیت‌های جدی مالی، تلاش شد منابع لازم برای افزایش اعتبار کالابرگ اقشار محروم‌تر تأمین شود و این اقدام آغاز شده است. وی افزود: به محض افزایش منابع مالی، حتما میزان اعتبار کالابرگ و دامنه پوشش آن را گسترش خواهیم داد.

■ اجرای موفقیت‌آمیز طرح‌های آزمایشی اعتبار ملی

وزیر اقتصاد همچنین از اجرای موفقیت‌آمیز طرح‌های آزمایشی اعتبار ملی خبر داد و گفت: این طرح که پیش‌تر وعده اجرای آن داده شده بود، در مرحله پایلوت با موفقیت اجرا شده و پس از رایزنی با بانک مرکزی و موافقت رییس کل این بانک، به‌زودی به‌صورت جامع رونمایی خواهد شد. به گفته مدنی‌زاده، طرح اعتبار ملی با هدف حمایت از طبقه متوسط طراحی شده تا خانوارها بتوانند در شرایط دشوار اقتصادی بخشی از محدودیت‌های معیشتی خود را جبران کنند.

■ تعیین تکلیف سهام عدالت در مراحل پایانی

وی در ادامه با اشاره به آخرین وضعیت سهام عدالت اظهار کرد: توافقات مناسبی با مجلس، دولت و شورای عالی بورس در این زمینه صورت گرفته و جزییات نهایی پس از تصویب در شورای عالی بورس و طی مراحل قانونی از سوی مسوولان مربوطه اعلام خواهد شد. وزیر اقتصاد افزود: با نهایی شدن این فرآیند، دارندگان سهام عدالت می‌توانند به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم از منافع سهام خود بهره‌مند شوند.

■ حمایت از بنگاه‌های آسیب‌دیده برای جلوگیری از موج بیکاری

مدنی‌زاده در بخش دیگری از سخنان خود به برنامه‌های وزارت اقتصاد برای بازسازی و نوسازی بنگاه‌های اقتصادی اشاره کرد و گفت: کارگروه نوسازی در وزارت اقتصاد تشکیل شده و فعالیت خود را با اولویت بنگاه‌هایی که به صورت مستقیم آسیب دیده‌اند، آغاز کرده است. وی افزود: در این چارچوب، مسائل مالیاتی این بنگاه‌ها در حال رسیدگی و رفع است و تأمین مالی آنها نیز از طریق بانک‌های زیرمجموعه دولت دنبال می‌شود. علاوه بر این، دولت مصوبات مهمی برای کمک به بازسازی بخش‌های آسیب‌دیده داشته است. وزیر اقتصاد همچنین از برنامه حمایت از بنگاه‌هایی خبر داد که به‌صورت غیرمستقیم از شرایط اقتصادی و رکود متأثر شده‌اند و با خطر کاهش اشتغال مواجه هستند. وی توضیح داد: در این زمینه، تسهیلات مربوط به تبصره ۱۸ برای حفظ اشتغال بنگاه‌ها در نظر گرفته شده تا واحدهای اقتصادی بتوانند به فعالیت خود ادامه بدهند و از شکل‌گیری موج بیکاری جلوگیری شود.

■ تسهیل تجارت و اجرای طرح حمل یکسره کالا

مدنی‌زاده در ادامه با اشاره به برنامه‌های وزارت اقتصاد در حوزه تسهیل تولید و تجارت گفت: پروژه حمل یکسره کالا حدود یک ماه پیش در دولت به تصویب رسید و اکنون در دستور کار گمرک قرار دارد. این طرح با هماهنگی دستگاه‌های مستقر در مرزها و همکاری وزارت راه و شهرسازی دنبال می‌شود تا مرزهای کشور به محل عبور کالا تبدیل شوند، نه محل رسوب و توقف آن. وی با اشاره به موانع موجود در مسیر تجارت خارجی افزود: مشکلاتی در زمینه ثبت سفارش، تأمین ارز، رفع تعهدات ارزی و سایر موانع پیش روی صادرکنندگان و واردکنندگان شناسایی شده که در دستور کار کمیسیون اقتصادی دولت قرار دارد. امیدواریم با نهایی شدن بررسی‌ها و تصویب این پیشنهادها در دولت، تسهیلات قابل توجهی برای فعالان تجاری کشور ایجاد شود.

بانک مرکزی در برابر آزمون دشوار مجلس و دولت

کاهش شتاب تورم

اقتصاد ایران در شرایطی با تورم بالا، نوسانات ارزی، محدودیت‌های تولید و دشواری تأمین مالی بنگاه‌ها روبروست که بانک مرکزی از کنترل شتاب افزایش قیمت‌ها در ماه‌های اخیر خبر می‌دهد. عبدالناصر همتی، رییس کل بانک مرکزی، اعلام کرده است که تورم ماهانه پس از رسیدن به اوج ۸.۵ درصدی، اکنون به محدوده ۳ تا ۴ درصدی کاهش یافته و حدود چهار ماه است که در همین محدوده نوسان می‌کند. این اظهار نظر از یک تحول مثبت در روند متغیرهای پولی و تورمی حکایت دارد؛ چراکه دست کم روند شتاب گیرنده افزایش قیمت‌ها متوقف شده است. با این حال، خود رییس کل بانک مرکزی نیز تأکید دارد که تورم سه تا چهار درصدی در ماه همچنان بالاست و برای کاهش بیشتر آن باید اقدامات تکمیلی انجام شود.

اهمیت این موضوع زمانی روشن‌تر می‌شود که میان «کاهش سرعت رشد قیمت‌ها» و «کاهش سطح قیمت‌ها» تفاوت قائل بشویم. وقتی تورم ماهانه از ۸.۵ درصد به ۳ یا ۴ درصد می‌رسد، به این معنا نیست که قیمت کالاها و خدمات به سطح قبلی بازگشته یا فشار تورمی از زندگی خانوارها حذف شده است؛ بلکه قیمت‌ها همچنان در حال افزایشند، اما با سرعتی کمتر از دوره اوج تورم. بنابراین، آنچه بانک مرکزی از آن به عنوان کنترل شتاب تورم یاد می‌کند، یک دستاورد اولیه و قابل توجه است، نه پایان مساله تورم در اقتصاد ایران.

همتی در تشریح دلایل افزایش تورم گفته است که این روند در دی‌ماه سال گذشته و همچنین از ماه دوم تا ماه چهارم امسال شدت گرفته بود. به گفته او، حذف ارز ترجیحی یکی از عوامل اثرگذار بر افزایش قیمت‌ها بود؛ تصمیمی که به‌طور طبیعی هزینه تأمین برخی کالاها را تغییر داد و آثار آن به قیمت مصرف‌کننده منتقل شد. در کنار آن، پیامدهای جنگ ۴۰ روزه و مشکلاتی که برای بخشی از کارخانه‌ها و بخش عرضه اقتصاد ایجاد شد، به افزایش فشار تورمی کمک کرد.

این توضیحات نشان می‌دهد که افزایش تورم تنها محصول تحولات پولی و نقدینگی نبوده و عوامل سمت عرضه و تغییرات سیاستی نیز در آن نقش داشته‌اند. اختلال در فعالیت کارخانه‌ها، دشواری دسترسی به مواد اولیه، تغییر هزینه واردات و فشارهای ناشی از شرایط جنگی می‌توانند هزینه تولید را افزایش بدهند و از این مسیر به قیمت نهایی کالاها منتقل شوند. به همین دلیل، کنترل تورم در چنین شرایطی به مجموعه‌ای از سیاست‌های پولی، ارزی، تجاری و تولیدی نیاز دارد و نمی‌توان انتظار داشت که صرفا با محدود کردن رشد ترازنامه بانک‌ها یا مدیریت نقدینگی، همه عوامل افزایش قیمت مهار شوند.

رییس کل بانک مرکزی تأکید کرده است که از ماه چهارم به بعد، این نهاد توانسته شتاب تورم را کنترل کند و با مدیریت نقدینگی در چهار تا پنج ماه گذشته، تورم ماهانه را به محدوده فعلی برساند. این تجربه می‌تواند مبنایی برای ادامه سیاست‌های ضدتورمی باشد، اما پرسش اصلی آن است که آیا این روند در ماه‌های آینده نیز پایدار می‌ماند و آیا کاهش تورم بدون وارد کردن فشار بیش از اندازه به تولید و سرمایه‌گذاری امکان‌پذیر خواهد بود؟

◄ نرخ ارز و پایه پولی حلقه اتصال سیاست‌های دولت و تورم

در کنار تورم، نرخ ارز یکی از متغیرهای تعیین‌کننده در وضعیت اقتصادی کشور است. تغییرات ارزی از مسیرهای مختلف بر هزینه واردات، قیمت مواد اولیه، انتظارات تورمی و تصمیم بنگاه‌ها برای تولید و سرمایه‌گذاری اثر می‌گذارد. از سوی دیگر، سیاست‌های ارزی و نحوه مدیریت منابع خارجی بانک مرکزی نیز می‌تواند در ساختار ترازنامه این نهاد و متغیرهای پولی بازتاب پیدا کند.

در جلسه علنی مجلس درباره عملکرد بانک مرکزی، غلامرضا تاجگردون، رییس کمیسیون برنامه و بودجه، بخش مهمی از انتقادات خود را متوجه نحوه تأمین مالی هزینه‌های دولت و آثار آن بر ترازنامه بانک مرکزی کرد. محور اصلی هشدار او این بود که اگر دولت برای تأمین هزینه‌های خود به منابع و ظرفیت ترازنامه بانک مرکزی متکی شود، ممکن است در کوتاه‌مدت بخشی از مشکلات مالی خود را حل کند، اما هزینه این روش به سایر بخش‌های اقتصاد منتقل خواهد شد.

تاجگردون با اشاره به ساختار پایه پولی، خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی، خالص بدهی دولت به این بانک و خالص بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی را از اجزای موثر آن دانست و توضیح داد که پایه پولی با اثرگذاری ضریب فزاینده به نقدینگی تبدیل می‌شود و در نهایت می‌تواند آثار تورمی داشته باشد. از نگاه او، مساله فقط میزان هزینه‌های دولت نیست، بلکه شیوه تأمین این هزینه‌ها و پیامدهای پولی آن نیز اهمیت دارد. یکی از نکات مهم مطرح‌شده از سوی رییس کمیسیون برنامه و بودجه، افزایش سهم خالص دارایی‌های خارجی در پایه پولی به ۸۸ درصد بود. او در توضیح این موضوع به نقش نرخ تسعیر ارز اشاره کرد؛ یعنی نرخی که دارایی‌های ارزی بانک مرکزی با آن به ریال تبدیل و در ترازنامه ثبت می‌شوند. به‌عنوان مثال، اگر ارزش دلاری دارایی‌های خارجی بانک مرکزی ثابت بماند، اما نرخ تسعیر تغییر کند، ارزش ریالی ثبت‌شده این دارایی‌ها نیز تغییر خواهد کرد. بنابراین، افزایش ارزش ریالی دارایی‌های خارجی در ترازنامه لزوما به معنای افزایش واقعی ذخایر ارزی یا دسترسی بیشتر به منابع خارجی نیست.

تاجگردون از بانک مرکزی خواست روشن کند که در ماه‌ها و سال‌های مختلف، دارایی‌های خارجی با چه نرخ‌هایی در ترازنامه تسعیر شده‌اند. این مطالبه از منظر شفافیت سیاست ارزی اهمیت دارد؛ زیرا بدون اطلاع از روش محاسبه و نرخ‌های مورد استفاده، ارزیابی دقیق تغییرات ترازنامه و آثار آن بر پایه پولی دشوار خواهد بود. همچنین باید میان افزایش ارزش ریالی دارایی‌های ارزی بر اثر تغییر نرخ تسعیر و افزایش واقعی منابع ارزی قابل دسترس تفاوت گذاشت.

این بحث به یکی از حساس‌ترین موضوعات سیاست اقتصادی ایران نیز مربوط می‌شود: اینکه تغییر نرخ ارز چه اثری بر منابع و درآمدهای دولت دارد و آیا این اثر در بودجه منعکس می‌شود یا در ترازنامه بانک مرکزی باقی می‌ماند؟ تاجگردون معتقد است آثار چنین تغییراتی باید در بخش مربوط به دارایی‌های خارجی بانک مرکزی بررسی شود. این موضوع به‌ویژه در آستانه تدوین بودجه ۱۴۰۶ اهمیت دارد؛ زیرا نحوه محاسبه منابع ارزی و ریالی دولت می‌تواند بر برآورد درآمدها، هزینه‌ها و کسری بودجه اثر بگذارد.

◄ انتقاد مجلس از تأمین مالی دولت از مسیر بانک مرکزی

بخش دیگری از انتقادات تاجگردون به ناهماهنگی در تصمیمات اقتصادی دولت بازمی‌گشت. او با اشاره به مباحث زمان بررسی بودجه ۱۴۰۵ گفت که پیش از وقوع جنگ و شکل‌گیری محدودیت‌های بعدی، درباره ناهماهنگی تصمیمات دولت در حوزه‌هایی مانند کالابرگ، ارز، حقوق ورودی و درآمدها با رییس کل بانک مرکزی گفت‌وگو کرده و نسبت به فشار بر منابع بانک مرکزی هشدار داده بود.

به گفته رییس کمیسیون برنامه و بودجه، با وجود آنکه همتی در آن مقطع تأکید کرده بود زیر بار فشار برای تأمین مالی خواسته‌های متعدد دولت نخواهد رفت، در ادامه بودجه آشکار و پنهان دولت و تصمیمات دستگاه‌های مختلف به سمت استفاده از ظرفیت ترازنامه بانک مرکزی حرکت کرده است. انتقاد او این است که این شیوه ممکن است بخشی از نیازهای مالی دولت را پاسخ دهد، اما هزینه آن به بنگاه‌ها، خانوارها و شبکه بانکی منتقل می‌شود.

تاجگردون همچنین معتقد است بانک مرکزی در جریان تأمین هزینه‌های دولت، درگیر موضوعاتی شده که به‌طور مستقیم در حیطه وظایف اصلی این نهاد قرار ندارند. او به موضوعاتی مانند سوخت و کالابرگ اشاره کرد و گفت قرار بود نقش بانک مرکزی در طرح کالابرگ، دریافت و تبدیل ارز مورد نیاز باشد، نه اینکه مسوولیت‌های اجرایی و مالی این حوزه به آن منتقل شود.

این انتقاد، یک مساله مهم در تقسیم مسوولیت میان سیاستگذار پولی و دولت را مطرح می‌کند. بانک مرکزی باید بتواند بر اساس اهداف قانونی خود، سیاست‌های پولی و ارزی را تنظیم کند؛ اما هنگامی که تأمین مالی برنامه‌های دولت به این نهاد منتقل می‌شود، ممکن است میان هدف مهار تورم و ضرورت پاسخگویی به نیازهای مالی دولت تعارض ایجاد شود. در چنین وضعیتی، استقلال عملی بانک مرکزی و توانایی آن برای کنترل رشد پایه پولی با محدودیت مواجه خواهد شد.

تاجگردون هشدار داده است که فشار برای تنظیم ترازنامه بانک مرکزی می‌تواند به اقدامات محدودکننده‌ای منجر شود که پیامدهای آن در شبکه بانکی و فعالیت اقتصادی نمایان شود. او افزایش نرخ سپرده قانونی، کاهش ضریب فزاینده و افزایش هزینه اضافه‌برداشت بانک‌ها را از جمله اقداماتی دانست که بانک مرکزی برای کنترل آثار فشارهای پولی به کار گرفته است. از نظر او، این سیاست‌ها اگرچه ممکن است در ظاهر به کنترل متغیرهای پولی کمک کنند، اما در سوی دیگر، توان تسهیلات‌دهی بانک‌ها را کاهش می‌دهند.

◄ سیاست ضدتورمی و هزینه آن برای تولید و اشتغال

یکی از مهم‌ترین چالش‌های سیاستگذاری اقتصادی در شرایط فعلی، ایجاد تعادل میان کنترل تورم و تأمین مالی تولید است. بانک مرکزی برای مهار رشد نقدینگی و پایه پولی ناچار است از ابزارهای کنترلی استفاده کند، اما شدت و نحوه اجرای این سیاست‌ها می‌تواند بر دسترسی بنگاه‌ها به منابع بانکی اثر بگذارد.

تاجگردون با اشاره به این موضوع گفت که نتیجه برخی اقدامات کنترلی بانک مرکزی، کاهش قدرت وام‌دهی بانک‌ها به مردم، بنگاه‌ها و فعالان اقتصادی بوده است. او برای توضیح این وضعیت به عملکرد تسهیلات اشتغال خرد اشاره کرد و گفت تا آبان‌ماه، عملکرد این بخش تنها ۴ درصد بوده است؛ رقمی که از نظر او مطلوب نیست. همچنین به گفته او، سه بانکی که نزدیک به ۵۰ درصد سرمایه را در اختیار دارند، در مجموع تنها ۵ درصد عملکرد داشته‌اند.

این ارقام در اظهارات رییس کمیسیون برنامه و بودجه، برای نشان دادن فاصله میان اهداف اعتباری و عملکرد واقعی بانک‌ها مطرح شده‌اند. نکته اصلی این است که نمی‌توان از یک طرف بانک‌ها را به کنترل ترازنامه و محدود کردن رشد تسهیلات ملزم کرد و از طرف دیگر، بدون در نظر گرفتن محدودیت‌های ایجادشده، انتظار داشت همان شبکه بانکی منابع کافی برای اشتغال، تولید و سرمایه‌گذاری فراهم کند. البته این به معنای نادیده گرفتن ضرورت کنترل رشد اعتبارات یا چشم‌پوشی از ناترازی بانک‌ها نیست. رشد بی‌ضابطه تسهیلات، اضافه‌برداشت و تأمین مالی ناسالم نیز می‌تواند فشارهای تورمی را افزایش بدهد. مساله این است که سیاست‌های محدودکننده باید به گونه‌ای طراحی شوند که منابع بانکی را از فعالیت‌های غیرمولد و پرریسک دور کنند، بدون آنکه تأمین مالی بنگاه‌های تولیدی و طرح‌های سرمایه‌گذاری نیز به‌طور گسترده مختل شود.

شمس‌الدین حسینی، رییس کمیسیون اقتصادی مجلس، نیز در بررسی عملکرد بانک مرکزی بر همین مساله تأکید کرد. او با اشاره به رشد پایه پولی به ۸۸ درصد و رشد نقدینگی به ۵۱ درصد، وضعیت شاخص‌های اقتصادی را نگران‌کننده توصیف کرد و گفت سرمایه‌گذاری در کشور منفی شده است؛ وضعیتی که هم در بخش ماشین‌آلات و هم در بخش ساختمان مشاهده می‌شود. از نگاه او، اقتصاد ایران که در دهه گذشته با تله رشد پایین مواجه بوده، در صورت تداوم شرایط فعلی ممکن است در دهه پیش‌رو گرفتار تله رشد منفی شود.

حسینی با تأکید بر اینکه معیشت پایدار از مسیر رشد اقتصادی تأمین می‌شود، هشدار داد که نمی‌توان صرفا با پرداخت‌های انتقالی و استفاده از منابع پایه پولی، وضعیت معیشتی مردم را به‌صورت پایدار بهبود داد. به باور او، تولید و اشتغال باید محور اصلی تأمین معیشت باشند. این نگاه، ارتباط میان سیاست پولی، سرمایه‌گذاری و وضعیت خانوارها را برجسته می‌کند: مهار تورم برای حفظ قدرت خرید ضروری است، اما اگر این سیاست با کاهش سرمایه‌گذاری و افت تولید همراه شود، ظرفیت اقتصاد برای ایجاد اشتغال و افزایش درآمد نیز محدود خواهد شد.

◄ محدود شدن تسهیلات سرمایه‌گذاری نگرانی درباره آینده رشد اقتصادی

حسینی در بخش دیگری از اظهارات خود به سهم پایین تسهیلات بانکی اختصاص‌یافته به ایجاد و توسعه اشاره کرد و گفت بر اساس آمارهای ارائه شده، تنها حدود ۹ درصد تسهیلات پرداختی بانک‌ها به این بخش اختصاص دارد. این رقم در کنار منفی شدن سرمایه‌گذاری، کاهش صادرات و محدودیت منابع مالی خارجی، تصویری از دشواری تأمین مالی رشد اقتصادی ارائه می‌کند.

از نظر رییس کمیسیون اقتصادی، بانک مرکزی باید در ارزیابی آثار سیاست‌های کنترلی خود، وضعیت واقعی ذخایر بانک‌ها را نیز در نظر بگیرد. افزایش نرخ سپرده قانونی در شرایطی که بانک‌ها ذخایر مازاد دارند، می‌تواند آثار متفاوتی نسبت به وضعیتی داشته باشد که بانک‌ها با کمبود ذخایر مواجه‌اند. در حالت دوم، محدودیت منابع ممکن است بانک‌ها را به سمت اضافه‌برداشت از بانک مرکزی سوق بدهد و بخشی از اثر مورد انتظار سیاست انقباضی را خنثی کند.

این مساله نشان می‌دهد که سیاست پولی تنها با اعلام یک ابزار یا تعیین یک محدودیت به نتیجه نمی‌رسد. آثار سیاست باید در رفتار بانک‌ها، میزان اضافه‌برداشت، ترکیب تسهیلات و دسترسی بنگاه‌ها به منابع بررسی شود. اگر محدودیت اعتباری به کاهش سرمایه‌گذاری منجر شود و در عین حال از مسیر اضافه‌برداشت، اثر مورد انتظار بر پایه پولی نیز تضعیف شود، سیاستگذار با وضعیتی روبرو خواهد شد که هم هزینه تولید و سرمایه‌گذاری افزایش یافته و هم هدف اصلی کنترل پولی به‌طور کامل محقق نشده است.

در این میان، مساله سرمایه‌گذاری خارجی نیز اهمیت دارد. حسینی با اشاره به نبود سرمایه‌گذاری خارجی موثر در اقتصاد ایران تأکید کرد که در چنین شرایطی نباید ظرفیت سرمایه‌گذاری داخلی از طریق محدودیت‌های گسترده اعتباری بیش از پیش تضعیف شود. به بیان دیگر، هنگامی که اقتصاد امکان اتکای گسترده به منابع خارجی را ندارد، شبکه بانکی و بازار سرمایه نقش مهم‌تری در تأمین مالی طرح‌های توسعه‌ای پیدا می‌کنند؛ نقشی که تحقق آن نیازمند تفکیک میان اعتبارات مولد و تسهیلاتی است که به فعالیت‌های کم‌بازده اختصاص می‌یابند.

◄ مهار تورم بدون تضعیف تولید ضرورت تکمیل مسیر اصلاحات

آنچه از اظهارات رییس کل بانک مرکزی و نمایندگان مجلس برمی‌آید، تصویری دووجهی از وضعیت اقتصاد ایران است. از یک طرف، کاهش تورم ماهانه از اوج ۸.۵ درصدی به محدوده ۳ تا ۴ درصد، نشانه‌ای مثبت از توقف شتاب صعودی قیمت‌ها و اثرگذاری بخشی از سیاست‌های مدیریت نقدینگی است. از طرف دیگر، رشد بالای پایه پولی و نقدینگی، منفی شدن سرمایه‌گذاری، محدودیت تسهیلات بانکی، مشکلات تولید و صادرات و ابهام در وضعیت منابع ارزی نشان می‌دهد که مسیر مهار تورم هنوز با موانع جدی روبروست.

بنابراین، نه می‌توان دستاورد بانک مرکزی در کنترل شتاب تورم را نادیده گرفت و نه می‌توان آن را به‌منزله حل مساله تورم تلقی کرد. تثبیت تورم ماهانه در سطح ۳ تا ۴ درصد، اگرچه نسبت به اوج ثبت‌شده تحول مثبتی است، اما برای بازگشت ثبات به اقتصاد کافی نیست. تداوم این روند نیازمند کنترل پایدار عوامل پولی و مالی، کاهش وابستگی بودجه به منابع بانک مرکزی، شفافیت در مدیریت دارایی‌های خارجی، ساماندهی تعهدات ارزی و تقویت بخش عرضه اقتصاد است.

در همین حال، سیاست‌های ضدتورمی باید به گونه‌ای اجرا شوند که تأمین مالی فعالیت‌های مولد را از بین نبرند. اگر کنترل ترازنامه بانک‌ها به محدودیت گسترده تسهیلات برای بنگاه‌های تولیدی منجر شود، ممکن است در کوتاه‌مدت بخشی از فشار نقدینگی کاهش یابد، اما در بلندمدت با افت تولید و سرمایه‌گذاری، ظرفیت عرضه اقتصاد نیز تضعیف خواهد شد. این وضعیت می‌تواند دوباره زمینه‌ساز افزایش قیمت‌ها شود. از این رو، تمایز میان اعتبارات مولد و غیرمولد و توجه به آثار واقعی سیاست‌های پولی، ضرورتی جدی است.

بازار ارز نیز از این قاعده مستثنا نیست. مدیریت پایدار آن تنها با مداخله در قیمت یا محدود کردن تقاضا امکان‌پذیر نخواهد بود. بازگشت ارزهای صادراتی، دسترسی به منابع ارزی، رفع موانع تولید و صادرات، هماهنگی سیاست‌های تجاری و مالی و شفافیت در عملکرد واسطه‌های ارزی، همگی بر وضعیت بازار اثر دارند. بدون توجه به این عوامل، فشار بر صادرکنندگان و واردکنندگان یا تغییرات مقطعی در سیاست‌های ارزی ممکن است به جای حل مساله، هزینه فعالیت اقتصادی را افزایش بدهد.

در نهایت، نزدیک شدن به بررسی بودجه ۱۴۰۶ فرصتی مهم برای تبدیل این دغدغه‌ها به تصمیمات عملی است. مجلس باید از ابزار نظارتی خود برای مطالبه اطلاعات دقیق از بانک مرکزی و دولت استفاده کند؛ اما در کنار آن، باید مراقب باشد که تصمیمات بودجه‌ای به ایجاد تعهدات تازه و تأمین مالی تورم‌زا منجر نشود. دولت نیز باید محدودیت‌های مالی و ارزی کشور را در نظر بگیرد و از انتقال هزینه تصمیمات اجرایی خود به ترازنامه بانک مرکزی و شبکه بانکی پرهیز کند.

مساله اصلی اقتصاد ایران در این مقطع، انتخاب میان مهار تورم و حمایت از تولید نیست؛ بلکه طراحی سیاستی است که این دو هدف را در کنار یکدیگر دنبال کند. کاهش شتاب تورم یک گام مثبت است، اما برای تبدیل آن به ثبات اقتصادی باید مسیر اصلاحات تکمیل شود؛ مسیری که بدون انضباط بودجه‌ای، شفافیت ارزی، تأمین مالی سالم تولید و نظارت مستمر مجلس و پاسخگویی دولت به نتیجه پایدار نخواهد رسید.

در نشست مشترک با روسای دانشگاه‌های کشاورزی کشور مطرح شد

توضیح پزشکیان درباره برنامه دولت برای تقویت تاب‌آوری و پایداری امنیت غذایی

رییس جمهوری با اشاره به ضرورت صیانت از امنیت غذایی و پایداری معیشت مردم در شرایط ویژه کشور و تشدید فشارهای اقتصادی، تحریم‌ها و محدودیت‌های ناشی از جنگ، از برنامه راهبردی دولت برای تقویت تاب‌آوری نظام تأمین غذا، فعال‌سازی ظرفیت‌های تولیدی روستاها و توسعه تولید کم‌هزینه، زودبازده و باکیفیت در سطح مزارع خبر داد.

مسعود پزشکیان شامگاه دوشنبه ۲۵ آبان در نشست مشترک با روسای دانشکده‌ها و دانشگاه‌های کشاورزی کشور و رییس و اعضای کمیسیون کشاورزی مجلس شورای اسلامی با تشریح شرایط خاص کشور و ضرورت اتخاذ تدابیر متناسب با تهدیدهای اقتصادی و محدودیت‌های خارجی، بر لزوم بهره‌گیری حداکثری از ظرفیت‌های علمی، تخصصی، اجرایی و مردمی برای تضمین پایداری زنجیره تأمین غذا تأکید کرد.

رییس جمهوری با اشاره به ضرورت صیانت از امنیت غذایی و پایداری معیشت مردم در شرایط ویژه کشور و تشدید فشارهای اقتصادی، تحریم‌ها و محدودیت‌های ناشی از جنگ، از برنامه راهبردی دولت برای تقویت تاب‌آوری نظام تأمین غذا، فعال‌سازی ظرفیت‌های تولیدی روستاها و توسعه تولید کم‌هزینه، زودبازده و باکیفیت در سطح مزارع خبر داد و خواستار نقش‌آفرینی محوری دانشگاه‌های کشاورزی در تدوین نقشه راه جامع امنیت غذایی کشور شد. پزشکیان با اشاره به پیامدهای اقتصادی و اجتماعی جنگ و فشارهای فزاینده تحریمی اظهار کرد: در هیچ جنگی، توسعه امکان‌پذیر نیست و حاصل جنگ، جز خرابی، رکود و تورم برای طرف‌های درگیر، دستاوردی نخواهد بود؛ با این حال، به لطف خداوند و با همراهی و مشارکت مردم توانسته‌ایم شرایط کشور را مدیریت کنیم. وی با تأکید بر اینکه دغدغه اصلی دولت، تأمین معیشت مردم و کاهش فشارهای اقتصادی بر خانوارهاست، تصریح کرد: دغدغه‌ام بیش از هر چیز معیشت مردم است؛ اگر نتوانیم معیشت مردم را تأمین کنیم، در پیشگاه خداوند مسوول خواهیم بود. می‌دانم مردم با مشکلاتی مواجه هستند و شبانه‌روز برای حل این مشکلات تلاش می‌کنم. تمام توان و ظرفیت دولت را برای بهبود شرایط زندگی مردم به کار گرفته‌ایم و این مسیر را با جدیت ادامه خواهیم داد.

پزشکیان با اشاره به تلاش دشمنان برای آسیب‌زدن به اقتصاد کشور و تحت فشار قرار دادن معیشت مردم از طریق تشدید تحریم‌ها و محدودیت‌ها اظهار کرد: در مقابل این فشارها، دولت برنامه‌ای راهبردی برای تقویت امنیت غذایی کشور در دستور کار دارد که اساس آن، اتکا به ظرفیت‌های عظیم داخلی، فعال‌سازی توان تولیدی روستاها و انتقال محوریت برنامه‌ریزی و تولید به سطح مزرعه است.

رییس جمهوری افزود: هدف این است که با بهره‌گیری از الگوهای موفق جهانی و متناسب با شرایط اقلیمی و ظرفیت‌های بومی هر منطقه، زمینه توسعه واحدهای تولیدی کوچک‌مقیاس، گلخانه‌های کم‌هزینه، زودبازده و پربازده در روستاهای کشور فراهم شود تا بتوانیم سبدی متنوع از محصولات غذایی مورد نیاز مردم را با کیفیت مناسب، سرعت بیشتر و هزینه کمتر تولید و تأمین کنیم.

پزشکیان با تأکید بر ضرورت تدوین برنامه‌ای علمی، منطقه‌محور و مبتنی بر مزیت‌های نسبی هر استان، تصریح کرد: دانشکده‌ها و دانشگاه‌های کشاورزی باید در این زمینه نقش محوری ایفا کنند. ضروری است در هر استان، ظرفیت‌های تولیدی، محصولات سازگار با اقلیم، منابع آب و خاک، الزامات فنی و اقتصادی تولید و همچنین بازارهای هدف، مسیرهای توزیع و امکان فروش محصولات به‌صورت دقیق احصا و بررسی شود. رییس جمهوری از روسای دانشکده‌ها و متخصصان کشاورزی خواست برنامه‌ها، پیشنهادها و مطالعات کارشناسی خود را برای تکمیل این طرح ارایه کنند تا بر مبنای آن، نقشه راه اجرایی و متناسب با ویژگی‌های اقلیمی، ظرفیت‌های تولیدی و اقتضائات اقتصادی مناطق مختلف کشور تدوین شود؛ نقشه راهی که تمامی حلقه‌های زنجیره ارزش، از تأمین نهاده و تولید تا فرآوری، نگهداری، توزیع و عرضه محصول به مصرف‌کننده را در بر بگیرد.

وی با اشاره به آثار چندبعدی اجرای این برنامه اظهار کرد: تحقق این طرح علاوه بر تقویت امنیت غذایی و افزایش ظرفیت تولید داخلی، زمینه اشتغالزایی پایدار در مناطق روستایی، توانمندسازی جوامع محلی، افزایش درآمد خانوارهای روستایی، جلوگیری از مهاجرت به شهرها و حاشیه‌نشینی و حتی فراهم شدن زمینه مهاجرت معکوس به روستاها را ایجاد خواهد کرد.

پزشکیان با تأکید بر اینکه اجرای این برنامه با مشارکت مردم، برنامه‌ریزی علمی دانشگاه‌ها و پشتیبانی و حمایت دولت امکان‌پذیر است، افزود: باید از ظرفیت‌های موجود در روستاها و توانمندی مردم برای ایجاد واحدهای تولیدی متناسب با نیازهای هر منطقه استفاده کنیم و زمینه حضور موثر دانش و فناوری را در عرصه واقعی تولید فراهم آوریم.

رییس جمهوری با اشاره به ظرفیت‌های فناوری‌های نوین در بخش کشاورزی، از جمله فناوری پلاسما و کاربردهای آن در تکثیر و بهبود بذر اظهار کرد: سازمان انرژی اتمی می‌تواند ظرفیت‌های صنعت پلاسما را در کنار عرصه‌های کشاورزی قرار دهد و شما نیز باید علم و دانش را به مزرعه بیاورید. عمیقا معتقدم اگر علم و دانشگاه وارد میدان اجرا شوند، می‌توانیم کشور را با موفقیت از شرایط دشوار کنونی عبور بدهیم. وی در بخش دیگری از سخنان خود با تأکید بر ضرورت بازتعریف ماموریت‌های اجرایی دانشگاه‌های کشاورزی و بهره‌برداری اقتصادی و مولد از دارایی‌های موجود این مراکز، خواستار فعال‌سازی اراضی و ظرفیت‌های بلااستفاده دانشکده‌ها و دانشگاه‌های کشاورزی شد.

پزشکیان تصریح کرد: دانشکده‌های کشاورزی باید برای بهره‌ور کردن دارایی‌های خود، اراضی بلااستفاده و ظرفیت‌های موجود را به عرصه تولید تبدیل کنند، کشت و کار را آغاز کنند و آموزش دانشجویان را از محیط صرفا نظری کلاس درس به میدان واقعی کشاورزی و عرصه تولید انتقال بدهند.

رییس جمهوری با تأکید بر اینکه دانشگاه باید علاوه بر تربیت نیروی متخصص، در حل مسائل واقعی کشور و توسعه اقتصادی نیز نقش‌آفرین باشد، افزود: دانشجو باید در کنار مزرعه، در فرآیند واقعی تولید، مدیریت منابع، بهره‌وری و بازاریابی آموزش ببیند و دانشکده‌ها نیز با فعال‌سازی ظرفیت‌های خود به مراکز مولد و درآمدزا تبدیل شوند. دولت نیز متناسب با توانمندی‌ها و برنامه‌های عملیاتی ارائه‌شده، آمادگی حمایت و پشتیبانی از این مجموعه‌ها را دارد. وی مدیریت بهینه مصرف آب و سوخت، استفاده حداکثری از ظرفیت ماشین‌آلات و ادوات کشاورزی و توسعه خدمات مکانیزاسیون را از الزامات افزایش بهره‌وری و کاهش هزینه تمام‌شده تولید دانست و بر ضرورت آموزش و توانمندسازی کشاورزان در این زمینه تأکید کرد. رییس جمهوری با اشاره به اینکه ضرورتی ندارد هر کشاورز برای تأمین نیازهای محدود خود به خرید مستقل ماشین‌آلات و ادوات گران‌قیمت اقدام کند، پیشنهاد داد دانشکده‌های کشاورزی با مشارکت استادان و دانشجویان و از طریق ایجاد تعاونی‌ها و مجموعه‌های خدماتی تخصصی، خدمات مورد نیاز کشاورزان از جمله شخم، آماده‌سازی زمین و سایر عملیات مکانیزه را با تعرفه مناسب ارایه کنند. پزشکیان خاطرنشان کرد: با چنین الگویی، از یک سو هزینه‌های تولید و بار مالی کشاورزان کاهش می‌یابد، از سوی دیگر دانشجویان در بستر فعالیت عملی و حرفه‌ای توانمند می‌شوند و دانشکده‌ها نیز ضمن ایفای مسوولیت علمی و اجتماعی خود، به درآمد پایدار دست پیدا می‌کنند. وی با اشاره به وضعیت مطلوب ذخایر کالاهای اساسی و اقلام راهبردی کشور، گفت: خوشبختانه در حوزه ذخایر کالاهای اساسی و استراتژیک در شرایط مطلوبی قرار داریم، اما هدف دولت صرفا عبور از شرایط فعلی نیست؛ بلکه مصمم هستیم با تقویت زیرساخت‌های تولید، توسعه ظرفیت‌های روستایی و افزایش بهره‌وری در بخش کشاورزی، تاب‌آوری کشور را در برابر شوک‌ها و محدودیت‌های احتمالی ارتقا بدهیم. رییس جمهوری با تأکید بر اینکه کشور از ظرفیت‌های گسترده و متنوعی در حوزه کشاورزی، منابع انسانی و توان علمی برخوردار است، یادآور شد: برای فعال‌سازی این ظرفیت‌ها به مدیرانی نیاز داریم که در میدان حضور داشته باشند، دغدغه حل مسائل کشور و مردم را داشته باشند و به جای تمرکز بر جایگاه و عنوان مدیریتی، تمام توان خود را برای به نتیجه رساندن برنامه‌ها به کار بگیرند. پزشکیان تأکید کرد: با هم‌افزایی دولت، مجلس، دانشگاه‌ها، متخصصان و مشارکت مردم، می‌توان ظرفیت‌های مغفول‌مانده کشور را به فرصت‌های واقعی تولید و اشتغال تبدیل کرد. رونق بخشی به مزارع، تقویت تولید در روستاها و استقرار یک نظام پایدار و کارآمد در تأمین غذا، علاوه بر صیانت از معیشت مردم، موجب افزایش تاب‌آوری اقتصادی کشور و کاهش آسیب‌پذیری در برابر فشارهای خارجی خواهد شد.